

‘Voorkom wildgroei wildebloemenmengsels’

Experts zeggen: maak een goed plan als je de biodiversiteit wilt vergroten

Met in totaal 120.000 km gemeentelijke wegen, 6.500 km provinciale wegen en 7.000 km waterschapswegen moeten er behoorlijk wat bloemrijke mengsels worden ingezaaid om de biodiversiteit in bermen te vergroten. Dit vakblad spreekt leveranciers die actief zijn in de Nederlandse markt. Hoe kun je zo doeltreffend mogelijk bloemrijk zaaien en hoe wordt zowel boven- als ondergronds het grootste effect bereikt?

Auteur: Karlijn Raats

We zien op veel plaatsen in gemeenten dat gras wordt vervangen door kruidenmengsels. Bermen langs gemeentelijke en provinciale wegen en ook plantsoenen worden sinds een jaar of vijf steeds vaker ecologisch beheerd. Leverancier Barenbrug friste zijn portfolio het afgelopen jaar op met bloemrijke mengsels, onder andere Wildflowers Biodiversity. Jan van den Boom van Barenbrug: ‘Vaste maaibestekken hebben grotendeels plaatsgemaakt voor gefaseerd maaien in bestekken op maat. Het laten liggen van mulch is bijna overal ingeruild voor het afvoeren van de grotere hoeveelheden maaisel die ontstaan door de lagere maai-frequentie. En dat allemaal om zoveel mogelijk dieren en insecten aan te trekken.’

Aanbod volgt toegenomen vraag

In navolging van Limagrain/Advanta, dat zich al decennialang actief bezig houdt met (gras) kruidenmengsels, promoten nu ook alle graszaadleveranciers (wilde)bloemenmengsels en gras-bloemenmengsels in hun assortiment. Limagrain zaaide een uitgebreid proefveld in

om mengsels voor langere tijd te monitoren; DLF heeft op zijn onderzoekslocatie een zaai-bed als bloemdisplay.

Zijn kruiden en bloemen noodzaak? Ja, vindt Jan Krijnen van Limagrain. ‘Overheden gaan in toenemende mate over op nieuwe werkwijzen om meer biodiversiteit te krijgen. Bovendien speelt biodiversiteit onder burgers. De meeste bestekken hebben een looptijd van vier of vijf jaar. Vanaf het moment dat oude onderhoudscontracten aflopen, worden veranderingen doorgevoerd, zoals maaien en afzuigen en gefaseerd maaien. Ook als er opnieuw ingezaaid moet worden omdat bermen op de schop gaan, kabels of leidingen vervangen moeten worden of boomspiegels schoongemaakt, kiezen gemeenten eerder voor graskruidenmengsels of kruidenmengsels.’

Thijs Schoenmakers van DSV zaden vertelt dat gemeenten ook steeds vaker bloemenmengsels gebruiken op bouwgronden die bouwrijp worden gemaakt en andere tijdelijk braak-

7 min. leestijd

‘(Gras)kruidenmengsels hebben invloed op de kwaliteit van de bodemstructuur’

liggende stukken en hoekjes in de openbare ruimte. Voorheen werden die soms ingezaaid met gras om stuiven en onkruiddruk tegen te gaan. ‘Overheden willen de locatie toonbaar houden voor burgers en tegelijkertijd iets doen voor de biodiversiteit. Daar zijn eenjarige bloemenmengsels met een lange bloeitijd geschikt voor.’

DLF heeft al sinds midden jaren negentig bloemenmengsels voor berm en plantsoenen in de Topgreen-lijn, maar promoot deze pas sinds enkele jaren actief. De Masterline- en Topgreen-lijn zijn uitgebreid met verschillende

nieuwe (gras)bloemenmengsels, waaronder het Bijenmengsel, om aan de toenemende vraag te kunnen voldoen.

Toepassingen

Maar kleurrijk alleen is niet genoeg; volgens Thijs Schoenmakers van DSV is het niet altijd slim om planloos overal aan de biodiversiteit te werken. ‘Bedenk welk doel je wilt bereiken’, legt hij uit. ‘Wil je alleen een toename van het aantal faunasoorten, of wil je ook natuurlijke vijanden aantrekken van een plaag, zoals de eikenprocessierups?’

BIODIVERSITEIT

Biodiversiteit wordt niet bereikt met alleen maar bloemenmengsels. Insecten, andere dieren en organismen gedijen op verschillende soorten (bloeiend) gras. Van den Boom: ‘Alle grassoorten hebben verschillende bloeiwijzen, die op hun beurt worden bevroegen door verschillende insecten. Grassen trekken behoorlijk wat biodiversiteit aan, als je ze maar laat bloeien!’

Zo trekt een graskruidenmengsel met als hoofdbestanddeel gras in de regel veel keverachtigen aan. Een bloemenmengsel, eventueel met gras erin, trekt vooral vliegende insecten aan, zoals sluipwesp, gaasvlieg en zweefvlieg. Mengsels kunnen per diersoort aangepast worden. Een sluipwesp leeft bijvoorbeeld twee keer zo lang op de nectar van boekweit, een bloemenmengselcomponent, dan op de nectar van facelia (*Phacelia tanacetifolia*), ook wel bijenbrood, bijenvoer of bijenvriend genoemd.

Bron: DSV zaden

Hendrik Nagelhoud: ‘Grassoorten hebben niet alleen een bodemverstevigende werking; sommige zijn ook redelijk zouttolerant. Daar kan een beheerder zelf eenvoudig wildebloemenzaad doorheen mengen.’

Jan van den Boom: 'Je kunt wel lukraak bloemenmengsels inzaaien voor de biodiversiteit, maar als hierdoor auto's tegen elkaar botsen of in de berm op een betonblok stuiten, schiet je je doel voorbij.'

'Het zaaimoment, het klimaat en de bodemomstandigheden hebben invloed op de opkomst van een (gras)bloemenmengsel'

De nectar van *Phacelia* is op zijn beurt aantrekkelijk voor bijen en hommels. De meeste bijenmengsels bevatten schermbloemigen. Maar ook *Echium vulgare* (slangenkruid) en *Anethum graveolens* (dille) trekken bijen en hommels aan. Op grote oppervlakken in het buitengebied kunnen prima bloemenmengsels met een aandeel bloeiende akkerbouwgewassen gezaaid worden, zoals gele mosterd en bladrammenas.

Ook voor de inzaai van bermen, bloemenweides en parken zijn verschillende mengsels nodig. 'Een berm is geen tuin; er moeten wel auto's doorheen kunnen rijden', vat Schoenmakers gevat samen. 'Daar mag best hier en daar een klaproos groeien; die zie je ook door natuurlijke verspreiding. Maar gras geeft stevigheid aan een berm; bloemen zijn secundair in het deel van de berm dat grenst aan de weg.' Hendrik Nagelhoud van DLF is het hier helemaal mee eens: 'Bloemen wil je zo lang mogelijk laten

groeien en bloeien, maar ze mogen niet teveel boven het gras uitsteken; dat gaat ten koste van de verkeersveiligheid. Vanuit veiligheidsoogpunt is het wenselijk om de berm een paar keer te maaien. Bovendien levert het gras dan weer zijn eigen biodiversiteit op.'

Grasdominantie in bermen heeft ook Nagelhouds voorkeur. 'De berm is in wezen niet bedoeld voor bloemen, maar om stevigheid te bieden aan het wegdek. Die functie is evident. Grassoorten hebben niet alleen een bodemverstevigende werking; sommige zijn ook redelijk zouttolerant, wat gunstig is met het oog op het strooizout dat uiteindelijk in de bermen terecht komt. Daar kan een beheerder zelf eenvoudig wildebloemenzaad doorheen mengen.' Mengsels met klaver, die veel stikstof uit de lucht bindt en mooi kan bloeien, lenen zich volgens Van den Boom goed voor structuurverbetering van bermen. DLF heeft hiervoor Microclover, een unieke kleine klaver die geschikt is voor deze toepassing.

Beeld

Functies zijn bepalend voor de keuze van een mengsel, maar ook het beeld dat men wenst. Krijnen wijst op het verschil tussen (gras)kruidenmengsels die geschikt zijn voor hoveniers en voor de gemeentelijke markt. 'In een particuliere tuin kan een hovenier de nadruk leggen op kleur, bijvoorbeeld met zomerbloemen. Overheden willen in hun dorps- en stads centra vooral sierplanten en perkgoed; die hebben esthetische waarde. (Gras)kruidenmengsels worden door gemeenten vooral gebruikt voor de buitenruimte, waar doorgaans de spelregel geldt dat alleen inheemse soorten worden toegepast. In dit kader gooit ons speciale biodiversiteitspakket van Staygreen-mengsels momenteel hoge ogen. Er is veel vraag naar.'

Thijs Schoenmakers: 'Een mix van verschillende componenten zorgt ondergronds voor organische rijkdom en bovengronds voor het aantrekken van insecten en andere dieren.'

Veiligheid

Na het inzaaien van bloemenmengsels mag er niet te vaak gemaaid worden. Toch wordt dat naast de rijbaan meestal wel gedaan, een strook van ongeveer een meter breed. Van den Boom: 'Dijklichamen zijn het beste af met grasmengsels of grasdominante mengsels. Deze geven de meeste stevigheid aan de grond en dus aan de dijk. Maar ook in sommige verkeerssituaties is gras beter dan kruiden of bloemen. Gras blijft lager, waardoor het overzicht in de berm zelf en in de verkeerssituatie beter is. Je kunt wel lukraak bloemenmengsels inzaaien voor de biodiversiteit, maar als hierdoor auto's tegen elkaar botsen of in de berm op een betonblok stuiten, schiet je je doel voorbij.'

De bodem

Bijen en vlinders zijn een 'aibaar' concept voor burgers en politiek. In de openbare ruimte zijn argumenten als structuurverbetering, organis-

'Insectentellingen leveren doorgaans mooie resultaten op'

Jan Krijnen: 'Ik zie dat bermen een stuk bloemrijker zijn en zie in de zomer meer insecten dan tien jaar geleden.'

‘In de eerste instantie moet men de veiligheid laten prevaleren’

chestofgehalte en aaltjesweerbaarheid minder of niet van toepassing. Maar (gras)kruidenmengsels leveren wel degelijk voordelen op voor de bodem.

‘Als je (gras)kruidenmengsels kiest waarin veel verschillende wortelstructuren met elkaar samenwerken, heeft dat invloed op de kwaliteit van de bodemstructuur’, aldus Nagelhoud. ‘De wortels van de soorten in mengsels zijn vochtaantrekkers voor de groei en houden de bodem mooi open. Water van hevige plensbuien en water dat van de weg of van versteende oppervlakken af stroomt, moet naar diepere bodemlagen kunnen wegzakken. Een bodem met een goede structuur heeft een drainerende werking, en daarnaast ruimte voor zuurstof en dus voor bodemleven. (Gras)kruidenmengsels trekken niet alleen bovengronds, maar ook ondergronds biodiversiteit aan. Hoe gevarieerder het mengsel, hoe groter de bodemdiversiteit.’

Schoenmakers: ‘Voor onze (gras)kruidenmengsels, zoals het BermenDivers-mengsel, geldt dezelfde filosofie als voor ons TerraLife-groenbemesterprogramma. Verschillende componenten worden zodanig gecombineerd, dat ze op verschillende bodemniveaus de wortelgroei en uitwisseling van nutriënten stimuleren. Dit zorgt ondergronds voor organische rijkdom en bovengronds voor het aantrekken van insecten en andere dieren.’

Schaarse soorten

Door de gunstige klimatologische omstandigheden staan er dit jaar veel klaprozen in de bermen. Toch leidt de toenemende vraag naar (gras)kruidenmengsels momenteel tot schaarsheid aan zaad van sommige soorten, waaronder klaprozen en wilde peen, zo beaamt Krijnen en Van den Boom. Hoewel Nederland van oudsher

vooroploopt als het gaat om vermeerdering, kan de productie de vraag niet altijd bijbenen. Van den Boom legt uit: ‘Bloemenzaden zijn moeilijk te vermeerderen. De vermeerderingscycli hangen niet alleen af van een- of tweejarigheid. Uitgangsmateriaal moet vooraf nauwkeurig geselecteerd worden op kwaliteit. Bovendien moeten de zaadtelers meegenomen worden in het verhaal van de gestegen vraag; het is aan hen om meer in te zaaien en te investeren in meer hectares. Het duurt wel een paar jaar om de productie van kruiden- en bloemenzaden op te schalen. Als er over de hele linie veel vraag is naar een bepaalde soort in mengsels, kan het gebeuren dat ze tijdelijk niet voorradig zijn.’

Lange adem

Bij sommige (gras)veldbloemenmengsels kost het wat tijd voordat ze goed gezeteld zijn; je moet er geduld voor hebben. Krijnen: ‘Het zichtbare effect van een mengsel hangt niet alleen af van de samenstelling en de opkomst per soort in het mengsel. Ook het zaaimoment, het klimaat en de bodemomstandigheden kunnen een wissel trekken op de opkomst. Door de droge zomers van 2018, 2019 en 2020 ging de hoeveelheid bloemen achteruit en is er minder voedsel voor insecten. Dit jaar is veel minder droog; dat doet kruiden en bloemen goed.’

Ook de onkruiddruk neemt toe bij de afwisseling van vochtig en zonnig weer, vooral als sommige bloemen en kruiden, met name in meerjarige mengsels, wat langzamer opkomen. ‘Daarom kan het beste eerst een vals zaaibed aangelegd worden’, zo raden Schoenmakers en Nagelhoud aan. ‘Als je succes wilt oogsten en veel bloemen wilt hebben – en dus veel insecten aantrekken –, moet je ook de bemesting afstemmen op het mengsel’, aldus Nagelhoud. ‘En verder hoeft je graszaad minder

dicht op elkaar te zaaien dan kruiden- of bloemenzaad. Het oppervlak is sneller goed gesloten met relatief minder zaad.’

Markt

Het algemene beeld is volgens Krijnen dat de inzet van mengsels voor een toename van de biodiversiteit zijn vruchten afwerpt. ‘Bij sommige projecten wordt gemonitord door middel van insectentellingen in aangelegde bloemrijke gebieden. Die tellingen leveren doorgaans mooie resultaten op. Ik ben geen ecooloog, maar ik zie dat bermen veel bloemrijker zijn en zie in de zomer meer insecten dan tien jaar geleden.’

Volgens Van den Boom is de markt voor (gras)kruidenmengsels nog lang niet verzadigd. ‘Er worden nog steeds bermen langs wegen en plantsoen- en parkachtige locaties in gemeenten heringericht.’

Naast de gemeentelijke wegen, met een totale afstand van 120.000 km, zijn er 6.500 km provinciale wegen en 7.000 km waterschapswegen. Zijn provincies en waterschappen ook aangestoken door het omvormingsvirus? Krijnen denkt dat er bij waterschappen en provincies nog een slag te slaan is op het gebied van omvorming. ‘Natuurlijk geldt ook hier in de eerste instantie dat men de veiligheid moet laten prevaleren. En dijklichamen zijn natuurlijk niet zo vaak onderhevig aan reconstructies als wegen. Maar waar het mogelijk is, kan men (gras)kruidenmengsels toepassen.’

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!